

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04
21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS/424/114/92

CO MYŚLIMY O STRAJKACH

Komunikat z badań

Warszawa, grudzień 1992 r.

Kilka dni przed ogólnopolską akcją protestacyjną zorganizowaną przez "Solidarność" i strajkami w śląskich kopalniach został przeprowadzony sondaż CBOS¹, w którym respondentów zapytano, co sądzą o tej formie pracowniczego protestu i jaki jest ich stosunek do strajków w obecnej sytuacji.

Opinie o strajku powszechnym i ograniczeniu prawa do strajku

Na podstawie wyników sondażu można wnioskować, że obecnie większość ankietowanych nie zaakceptowałaby strajku powszechnego.

Spoleczne opinie o strajkach były w tym roku badane kilkakrotnie (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza na:	Wskazania respondentów według terminów badań:		
	I '92	V '92	XII '92
- ogłoszenie strajku powszechnego			
Tak	27	27	21
Nie	64	62	64
Trudno powiedzieć	9	11	16
- znaczne ograniczenie prawa do strajku			
Tak	-	43	42
Nie	-	42	38
Trudno powiedzieć	-	15	21

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (30) przeprowadzono w dniach 11-14 grudnia 1992 r. na 1188-osobowej ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności.

Zarówno poglądy na temat ewentualnego strajku powszechnego, jak i w kwestii poważnego ograniczenia prawa do strajku utrzymywały się w tym roku na niemal stałym poziomie. Jak wynika z porównania danych, w grudniu nieznacznie zmalała akceptacja strajku powszechnego. Należy także odnotować wzrastającą liczbę osób niezdecydowanych, nie potrafiących lub może nie chcących wyrazić swojej opinii w tej kwestii.

Definicje strajku

W opinii największej grupy respondentów strajk to protest o podłożu ekonomicznym. Jedna trzecia badanych jest zdania, iż procedury demokratyczne powinny zapewnić inne niż strajk sposoby rozwiązywania konfliktów. Niewiele osób sądzi, że intencją strajkujących jest wpływanie na politykę gospodarczą rządu. Także niewielu ankietowanych uważa, że istnieją ludzie, którzy organizują protesty po to, aby zrobić karierę polityczną.

	CBOS
<i>Która z następujących opinii o strajkach jest najbliższa temu, co Pan(i) sądzi na ten temat?</i>	
<i>Strajk jest przede wszystkim sposobem walki pracowników o poprawę warunków życia</i>	41%
<i>W demokratycznym, wolnym państwie porozumienie można osiągnąć bez uciekania się do strajków</i>	31%
<i>Strajk jest przede wszystkim sposobem wywierania przez pracowników wpływu na politykę rządu</i>	9%
<i>Strajk jest przede wszystkim sposobem realizacji ambicji przywódców związkowych i polityków</i>	8%
<i>Inne opinie</i>	1%
<i>Trudno powiedzieć</i>	9%

Trudno określić, w jakim stopniu pogląd, iż strajki mają charakter ekonomiczny wyraża akceptację tej formy protestu; jest to raczej definicja sytuacji niż ocena. Z pewnością jednak osoby, które są skłonne tak definiować strajki, akceptują je w większym stopniu niż ci, którzy są przekonani o możliwości osiągnięcia w państwie demokratycznym porozumienia między stronami konfliktu. Skoro bowiem demokratyczne i wolne państwo zapewnia możliwość rozwiązywania konfliktów innymi sposobami, znaczy to, iż strajk jest ostatecznością, której należy unikać. Być może różnica między zwolennikami pierwszego i drugiego poglądu polega na tym, że pierwsi deklarują **zrozumienie** dla strajkujących, drudzy zaś zdają się sugerować, by nie uciekano się do tej **ostatecznej** formy nacisku.

Jedynie co dziesiąty respondent postrzega strajki jako formę wpływu na politykę rządu. Wynika z tego, że w opinii większości protest pracowniczy nie tylko nie ma charakteru politycznego, ale również nie odnosi się do polityki gospodarczej w skali kraju. Jest sposobem rozwiązywania problemów **lokalnych**, dotyczących zakładu czy regionu. W tej sytuacji partnerem dla strajkujących byłby nie rząd, lecz dyrekcje zakładów.

Czy strajki szkodzą Polsce?

Nieco ponad połowa respondentów uważa, że strajki szkodzą krajowi, jedna trzecia zaś jest odmiennego zdania.

	CBOS
<i>Czy uważa Pan(i), że obecnie:</i>	
<i>należy zrezygnować ze strajków by nie pogarszać trudnej sytuacji gospodarczej naszego kraju</i>	53%
<i>należy podejmować strajki, by wymusić na władzach podjęcie skutecznych działań gospodarczych</i>	31%
<i>Inne opinie</i>	2%
<i>Trudno powiedzieć</i>	14%

W opinii wielu badanych strajki mają więc przede wszystkim charakter ekonomiczny (służą poprawie warunków bytowych pracowników), ale ich konsekwencje szkodzą gospodarce całego kraju i z tego powodu należy się powstrzymać od podejmowania takich działań. Definiując strajk, ludzie skłonni są dostrzegać przede wszystkim jego aspekt "lokalny", lecz równocześnie **obawiają się** skutków w skali makroekonomicznej. Według 1/3 ankietowanych strajki nie tylko nie szkodziłyby w obecnej sytuacji ekonomicznej naszego kraju, lecz przeciwnie, mogłyby wymusić działania prowadzące do jej poprawy. Nie wiemy wszakże, co dla zwolenników tej "opcji strajkowej" oznacza sformułowanie "skuteczniejsza polityka gospodarcza".

Strajk - ratunek przed bankructwem?

Gdy rozważane są skutki strajku dla gospodarki kraju, przeciwnicy tej formy protestu wyraźnie dominują nad jej zwolennikami. Gdy jednak skutki te ograniczają się jedynie do przedsiębiorstwa, w którym dochodzi do pracowniczego protestu - wówczas opinie polaryzują się: odsetek przeciwników strajku, uważających, że jest on niewskazany i mógłby raczej pogorszyć niż poprawić sytuację, jest niemal równy odsetkowi jego zwolenników.

	CBOS
<i>Czy Pan(i) uważa, że w bankrutującym przedsiębiorstwie państwowym:</i>	
<i>pracownicy powinni zrezygnować ze strajków, by nie pogarszać sytuacji swojego zakładu pracy</i>	44%
<i>pracownicy powinni strajkować, by wymusić na władzach działania zmierzające do ratowania przedsiębiorstw</i>	37%
<i>Inne opinie</i>	3%
<i>Trudno powiedzieć</i>	15%

Zwolennicy ratowania upadającego przedsiębiorstwa za pomocą strajku to zapewne osoby skłonne akceptować postulat, aby "robotnicy wzięli sprawy we własne ręce" i uważające takie rozwiązanie za najlepsze w sytuacji, gdy inne działania zawiodły i nie przynoszą nadziei. Nie bez znaczenia jest tu z pewnością sposób określenia przedsiębiorstwa jako "upadającego". Część respondentów mogła uznać, że w takiej sytuacji desperacka próba wymuszenia przez załogę zmiany metod zarządzania zakładem byłaby usprawiedliwiona.

Kto akceptuje, a kto potępia strajki?

W możliwość uratowania bankrutującego zakładu za pomocą strajku wierzą przede wszystkim robotnicy wykwalifikowani². Częściej od innych strajk w takiej sytuacji zaakceptowałyby także pracownicy fizyczno-umysłowi oraz członkowie kadr kierowniczych (sic!). Równocześnie kadry kierownicze, obok rolników, najbardziej obawiają się szkód, jakie strajki mogłyby spowodować w gospodarce kraju. Opinie, że w bankrutującym przedsiębiorstwie nie powinno dochodzić do strajków, formułowali najczęściej robotnicy niewykwalifikowani (pozostając w tej kwestii w wyraźnej opozycji wobec robotników wykwalifikowanych) i pracownicy umysłowi niższego szczebla.

O strajkach jako sposobie wymuszenia na rządzie decyzji gospodarczych najczęściej przekonani są robotnicy niewykwalifikowani i, co zastanawiające, prywatni przedsiębiorcy.

Opinie o strajkach interesująco różnicuje ponadto ocena własnych warunków materialnych - im wyższa, tym większy sprzeciw wobec tej formy protestu i tym mniejsza jej akceptacja. Przeciwnicy strajku to najczęściej osoby w wieku 45-64 lata, a najwięcej zwolenników strajk zyskałby wśród ludzi poniżej 40 roku życia.

Negatywnych konsekwencji strajku najbardziej obawiają się mieszkańcy dużych miast, najmniej - osoby mieszkające w miejscowościach liczących od 20 do 100 tysięcy mieszkańców.

Strajk jako sposób ratowania zakładu przed bankructwem największe poparcie zyskałby wśród mieszkańców województw zachodnich (głównie Dolny Śląsk), w najmniejszym zaś

² Zob. tabele aneksowe.

stopniu zostały zaakceptowane przez ankietowanych z województw środkowozachodnich (głównie Wielkopolska). Strajk jako forma wymuszenia na rządzie decyzji gospodarczych byłby najczęściej popierany również w województwach zachodnich, z największym zaś sprzeciwem spotkałby się w województwach środkowozachodnich i południowo-zachodnich (Górny Śląsk, Opolszczyzna).

*

*

*

Największa grupa badanych (41%) traktuje strajki jako formę walki pracowników o poprawę warunków życia. Duża grupa respondentów (około 30%) uważa, że strajk to ostateczność, do której nie powinno dochodzić w demokratycznym i wolnym państwie.

Strajki są postrzegane jako bardziej uprawomocniony sposób nacisku na władze, gdy w grę wchodzi interesy konkretnego upadającego przedsiębiorstwa. Ankietowani zdają się sądzić, że strajki szkodzą interesom kraju, natomiast nic nie ma się do stracenia, gdy w grę wchodzi upadek zakładu.

Wyniki sondażu wskazują, że mamy do czynienia z pewną polaryzacją postaw: około 30% społeczeństwa popiera strajki, 40% jest im przeciwna, a pozostałe osoby bądź nie mają wykrystalizowanego zdania, bądź wahają się i ukrywają swoje poglądy na temat strajków.

A N E K S

Tabela 1. Która z następujących opinii na temat strajków w zakładach pracy jest najbliższa temu, co Pan(i) sądzi na ten temat? 1 - strajk jest przede wszystkim sposobem walki pracowników o poprawę swoich warunków życia, 2 - w demokratycznym, wolnym państwie porozumienie można osiągnąć bez uciekania się do strajków, 3 - strajk jest przede wszystkim sposobem wywierania przez pracowników wpływu na politykę rządu 4 - strajk jest przede wszystkim sposobem realizacji ambicji przywódców związkowych i polityków 5 - mam zupełnie inną opinię na ten temat (%)

	1	2	3	4	5	7	Liczba osób
Ogółem	41	31	9	8	1	9	1187
Płeć							
Mężczyźni	41	30	11	9	1	7	543
Kobiety	42	33	8	7	1	10	644
Wiek							
do 24 lat	49	24	16	4	1	5	94
25-34	47	35	6	9	0	3	207
35-44	44	30	10	9	2	5	292
45-54	42	33	9	9	1	6	172
55-64	38	35	11	7	1	8	180
65 lat i więcej	32	29	9	5	1	24	241
Miejsce zamieszkania							
Wieś	41	28	10	6	1	14	491
Miasto do 20 tys.	36	38	8	8	1	9	132
od 21 do 100 tys.	50	29	7	8	0	5	214
101-500 tys.	41	28	13	10	3	4	215
501 tys. i więcej mieszk.	33	46	5	10	1	4	135
Region							
Północny	43	33	10	6	3	5	138
Zachodni	47	24	11	10	0	7	135
Środkowozachodni	40	45	6	6	0	4	194
Środkowy	39	31	12	9	1	8	199
Wschodni	45	24	7	5	1	18	133
Południowo-wschodni	39	33	8	4	2	14	194
Południowo-zachodni	41	25	11	13	2	8	193
Wykształcenie							
Podstawowe	40	27	9	6	1	17	523
Zasadnicze zawodowe	47	31	11	6	1	3	283
Średnie	41	36	10	10	1	2	305
Wyższe	32	42	7	17	1	1	76
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	48	33	3	15	0	0	60
Prac. umysł. niż. szczebla	40	37	11	10	1	2	93
Pracownicy fiz.- umysł.	51	29	11	4	0	5	55
Robotnicy wykwalifikowani	49	29	7	9	2	4	144
Robotnicy niewykwalifik.	45	27	10	8	0	10	62
Rolnicy	43	34	12	2	0	8	83
Prywatni przedsiębiorcy	37	37	14	9	0	3	35
Bierni zawodowo							
Renciści i emeryci	35	32	9	6	1	17	437
Uczniowie i studenci	40	20	25	5	5	5	20
Bezrobotni	49	28	10	10	2	2	105
Gospodynie domowe i inni	44	33	6	10	0	7	86
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 500 tys. zł	47	31	8	6	1	8	131
500 tys. - 999 tys.	44	28	7	6	1	13	412
1000 tys. - 1499 tys.	41	33	10	7	1	8	323
1500 tys. - 1999 tys.	39	30	14	9	2	6	163
2000 tys. i powyżej	33	37	11	15	1	4	141
Ocena własnych war. mater.							
Złe	41	31	9	7	2	10	557
Średnie	45	29	10	8	0	8	502
Dobre	31	43	7	13	0	6	127
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	44	27	9	6	1	14	117
Raz w tygodniu	41	33	9	7	1	9	655
Kilka razy w roku	44	29	10	10	1	6	311
W ogóle nie uczestniczy	36	31	11	11	1	11	103
Ocena kier. rozw. syt. w kraju							
Dobry kierunek	29	43	9	12	0	6	225
Zły kierunek	47	27	10	6	1	9	769
Trudno powiedzieć	35	34	7	10	1	14	192

Tabela 2. Czy uważa Pan(i), że obecnie: 1 - należy zrezygnować ze strajków, by nie pogarszać trudnej sytuacji gospodarczej naszego kraju
2 - należy podejmować strajki, by wymusić na władzach podjęcie skutecznych działań gospodarczych
3 - mam zupełnie inny pogląd na ten temat

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	30	2	14	1187
Płeć					
Mężczyźni	56	31	3	10	543
Kobiety	51	30	2	17	644
Wiek					
do 24 lat	48	36	1	15	94
25-34	50	36	2	12	207
35-44	50	37	3	10	292
45-54	58	29	5	8	172
55-64	62	24	2	12	180
65 lat i więcej	51	21	2	26	241
Miejsce zamieszkania					
Wieś	53	27	2	18	491
Miasto do 20 tys.	58	30	1	11	132
od 21 do 100 tys.	46	40	3	11	214
101-500 tys.	53	31	4	12	215
501 tys. i więcej mieszk.	60	26	3	11	135
Region					
Północny	48	34	2	16	138
Zachodni	38	44	3	15	135
Środkowozachodni	59	30	2	8	194
Środkowy	54	29	3	14	199
Wschodni	53	24	5	18	133
Południowo-wschodni	48	30	2	19	194
Południowo-zachodni	64	24	2	10	193
Wykształcenie					
Podstawowe	50	29	2	20	523
Zasadnicze zawodowe	55	35	1	8	283
Średnie	55	31	3	11	305
Wyższe	61	22	9	8	76
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	57	27	8	8	60
Prac.umysł.niż.szczebla	54	30	3	13	93
Pracownicy fiz.- umysł.	53	35	0	13	55
Robotnicy wykwalifikowani	52	38	2	8	144
Robotnicy niewykwalifik.	48	45	2	5	62
Rolnicy	58	30	4	8	83
Prywatni przedsiębiorcy	51	40	9	0	35
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	54	24	2	19	437
Uczniowie i studenci	50	25	0	25	20
Bezrobotni	43	43	0	14	105
Gospodynie domowe i inni	57	23	3	16	86
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	42	40	2	16	131
500 tys. - 999 tys.	47	33	2	17	412
1000 tys. - 1499 tys.	57	28	3	12	323
1500 tys. - 1999 tys.	56	30	3	11	163
2000 tys. i powyżej	69	22	1	8	141
Ocena własnych war. mater.					
Złe	48	34	2	16	557
Średnie	56	28	3	14	502
Dobre	65	25	2	8	127
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	63	17	3	17	117
Raz w tygodniu	53	29	3	15	655
Kilka razy w roku	50	37	2	11	311
W ogóle nie uczestniczy	49	35	3	14	103
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	73	16	2	9	225
Zły kierunek	48	36	2	14	769
Trudno powiedzieć	50	28	3	19	192

Tabela 3. Czy uważa Pan(i), że w bankrutującym przedsiębiorstwie państwowym:
 1 - pracownicy powinni zrezygnować ze strajków, by nie pogarszać sytuacji
 2 - pracownicy powinni strajkować, by wymusić na władzach działania
 zmierzające do ratowania przedsiębiorstwa 3 - mam zupełnie inny pogląd
 na ten temat

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	44	37	3	15	1187
Płeć					
Mężczyźni	45	39	4	12	543
Kobiety	44	36	2	18	644
Wiek					
do 24 lat	33	47	2	18	94
25-34	46	39	3	11	207
35-44	42	44	5	9	292
45-54	49	35	3	13	172
55-64	51	36	1	13	180
65 lat i więcej	42	27	2	29	241
Miejsce zamieszkania					
Wieś	46	33	2	19	491
Miasto do 20 tys.	43	34	3	20	132
od 21 do 100 tys.	41	47	1	11	214
101-500 tys.	44	43	4	9	215
501 tys. i więcej mieszk.	48	32	5	15	135
Region					
Północny	43	38	3	16	138
Zachodni	37	46	4	13	135
Środkowozachodni	51	37	3	10	194
Środkowy	49	33	3	16	199
Wschodni	35	38	5	23	133
Południowo-wschodni	42	38	1	19	194
Południowo-zachodni	49	35	3	13	193
Wykształcenie					
Podstawowe	41	36	2	21	523
Zasadnicze zawodowe	46	41	3	10	283
Średnie	48	37	4	11	305
Wyższe	47	33	5	14	76
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	42	40	5	13	60
Prac.umysł.niż.szczebła	53	31	6	10	93
Pracownicy fiz.- umysł.	49	40	7	4	55
Robotnicy wykwalifikowani	36	50	3	11	144
Robotnicy niewykwalifik.	55	37	0	8	62
Rolnicy	48	36	2	13	83
Prywatni przedsiębiorcy	49	37	6	9	35
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	46	30	2	22	437
Uczniowie i studenci	20	50	5	25	20
Bezrobotni	36	52	2	10	105
Gospodynie domowe i inni	44	36	2	17	86
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	37	45	1	18	131
500 tys. - 999 tys.	42	38	2	18	412
1000 tys. - 1499 tys.	47	36	3	14	323
1500 tys. - 1999 tys.	46	38	5	11	163
2000 tys. i powyżej	54	31	4	11	141
Ocena własnych war. mater.					
Złe	41	39	3	16	557
Średnie	46	36	3	15	502
Dobre	52	34	2	12	127
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	49	33	1	17	117
Raz w tygodniu	45	36	3	16	655
Kilka razy w roku	41	42	3	14	311
W ogóle nie uczestniczy	49	32	4	16	103
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	55	28	4	14	225
Zły kierunek	42	42	2	14	769
Trudno powiedzieć	44	30	4	23	192